

SVĚDEK POSLEDNÍHO ROZLOUČENÍ S FERDINANDEM PEROUTKOU PROMLOUVÁ. ZVUKOVÝ ZÁZNAM Z POHŘBU VELKÉHO NOVINÁŘE¹

JIŘÍ KŘEŠŤAN – RICHARD MAHEL

Svědkové zašlých časů... Plnicí pero, dýmka, zaprášené brýle s polámanou obroučkou, svazeček dopisů, psaných inkoustem, který pomalu mizí, pár zažloutlých fotografií, něčí spolková legitimace, šachové figurky... Věci dotýkané našimi předky, které zůstávají v rodinách. Často se vytrácí povědomí o těch, kteří vlastnili zanechané předměty. Vzpomínky blednou a předměty ztratí spojitost se jmény konkrétních osob, našich příbuzných. Mosty povědomí se zhroutí. Paměť se v některých místech definitivně propadne a vnikne temná proláklina. Mrtví bez tváří, s nejasnými konturami těl odplovávají definitivně do říše zapomnění a předměty druhdy s láskou dotýkané končí mezi nepotřebným haraburdím. Jsou ovšem rodiny, udržující pevné pouto se svými předky. K nim náleží i vskutku výjimečná „republikánská dynastie“ Stránských.

V roce 2018 mi předal lékař, politik a publicista MUDr. Martin Jan Stránský magnetofonovou pásku,² jež byla pietně uchováвана v jeho rodině a již mu svěřil jeho otec, JUDr. Jan Stránský (3. 12. 1913 – 22. 2. 1998), syn někdejšího ministra školství a osvěty za národně socialistickou stranu prof. JUDr. Jaroslava Stránského a vnuk zakladatele *Lidových novin* a ministra obchodu za národně demokratickou stranu JUDr. Adolfa Stránského. Zastavme se na chvíli u původního majitele zvukového záznamu. Připomeňme, že Jan Stránský byl ve své době významným novinářem. Působil od roku 1930 v „rodinném podniku“ – *Lidových novinách*,

---

1 Tato studie je rozšířenou verzí článku Křešťan, Jiří: Peroutkův pohřeb jako svědectví. Přítomnost, 21. 11. 2019 [online]. Přítomnost – nezávislý a neziskový časopis. Revue od roku 1924. Dostupné na www.pritomnost.cz/2019/11/21/peroutkuv-pohreb-jako-svedectvi/ [23. 4. 2020]. Současnou verzí studie uveřejňujeme se souhlasem vydavatele *Přítomnosti*, MUDr. Martina Jana Stránského, jemuž náleží náš dík.

2 Magnetofonová páska, již Martin J. Stránský naší instituci laskavě věnoval, se stane evidenčně součástí fondu Národního archivu Stránský Jaroslav JUDr., který obsahuje i některé archiválie rodinných příslušníků.

publikoval i v Peroutkově *Přítomnosti*.³ Z členského spisu Jana Stránského, vedeneho Syndikátem československých novinářů, se dovíme, že zpočátku v *Lidových novinách* redigoval *Hlídku mladých* a od 1. března 1934 se stal redaktorem politické části listu. Od 1. února 1934 pracoval také ve vídeňské filiální redakci listu.⁴ Ve svých 21 letech se stal student práv a redaktor ze dne na den „mediální hvězdou“ – dne 16. května 1934 byl ve Vídni zatčen a „navždy“ vypovězen z Rakouska.⁵ Příčinou tak razantního postupu byl oficiálně Stránského článek o manifestaci fašizující, polovojskové organizace Heimwehr, uveřejněný v *Lidových novinách* na začátku března toho roku.⁶ Ve skutečnosti však do mladíkova života hlučně vstoupila „velká politika“. Bezpříkladný zásah proti novináři, který byl současně synem prominentního československého politika, měl z rakouské strany demonstrovat zhoršení vztahů mezi oběma zeměmi.

Od začátku roku 1937 se začaly v *Lidových novinách* objevovat články čerstvého londýnského zpravodaje Jana Stránského. Zabýval se hlavně zahraniční politikou. Varoval před sbližováním Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku s hitlerovským Německem⁷ a mussoliniovskou Itálií,⁸ s jistými rozpaky sledoval postoj ostrovní říše ke španělské občanské válce,⁹ plédoval za posilování mezinárodní mírové fronty, jejíž součástí měl být i Sovětský svaz, jakkoli kriticky Britové vnímali bolševický komunismus,¹⁰ jednoznačně podporoval masivní britské zbrojení.¹¹ Zůstával optimistou, ale bystře rozpoznal nebezpečné

---

3 Zaujal hlavně seriál jeho článků, uveřejněných v *Přítomnosti* mezi 17. březnem a 21. dubnem 1937, jež se zabývaly obrazem Československa ve Velké Británii a odhalily značné rezervy v propagaci naší republiky a její kultury. Srv. výstřižky článků in: Národní archiv (NA), sb. Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv I (MZV-VA 1), kart. 3967, sl. Jan Stránský.

4 NA, fond Archiv Syndikátu novinářů ČR, členská evidence Syndikátu československých novinářů 1926–1939, kart. 14. Za promptní rešerši v tomto fondu vděčím Romanu Štéroví.

5 Srv. výstřižky z denního tisku, uloženy in: NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský – viz zejm. *Lidové noviny* 17. 5. 1937 a 18. 5. 1937, *Večerní České slovo* 17. 5. 1937.

6 Stránský, Jan (článek byl podepsán šifrou H. S.): *Vojáci jdou městem*. *Lidové noviny* 42, č. 108 (1. 3. 1934), s. 1–2.

7 Srv. např. Stránský, J.: *Anglie a Německo*. *Lidové noviny* 23. 6. 1937. NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský.

8 Stránský, J.: *Právo a dynamismus*. *Lidové noviny* 31. 3. 1937. NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský.

9 Stránský, J.: *Stráže kolem Španělska hlídají mír Evropy*. *Lidové noviny* 21. 4. 1937. Stránský, J.: *Znovu na cestě k evropské solidaritě*. *Lidové noviny* 15. 6. 1937. Stránský, J.: *Britské buď – anebo*. *Lidové noviny* 7. 7. 1937. NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský.

10 Stránský, J.: *Mezi Londýnem a Moskvou*. *Lidové noviny* 28. 1. 1937. NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský.

11 Stránský, J.: *Pax Britannica*. *Lidové noviny* 7. 3. 1937. Stránský, J.: *Lodstvo Jeho Veličenstva*. *Lidové noviny* 23. 5. 1937. NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský.

momenty v britském veřejném mínění, jež zemi tlačily k usmiřování s fašistickými státy. Šlo podle něho o tradiční britskou vizi „skvělé izolace“, o léty zakořeněné germanofilství, projevující se nejen u šlechty a buržoazie. V neposlední řadě se potom jednalo o strach z války a obavu z nepřípravenosti království vstoupit do válečného konfliktu.¹²

Obával se, že hrozba nové války dostává stále reálnější podobu a prorocky předpověděl, že bude válkou globální, světovou: „V příští válce nebude neutrální.“¹³ Tento obsáhlejší výklad jsme uvedli, abychom zasadili do historického rámce Stránského známý článek, v němž se objevila nepříliš šťastná a dodnes citovaná věta: „Nemůžeme-li zpívat s anděli, budeme vyíti s vlky“. Článek vyšel v *Lidových novinách* dne 4. října 1938¹⁴ pod krycím jménem Petr Bílý (autor byl v té době ve vojenské službě a nesměl publikovat k politickým tématům). V článku zaznělo bolestné zklamání z opuštění západními spojenci na mnichovské konferenci a vědomí nutnosti hledání dohody s Německem. Později k němu Jan Stránský napsal: „Článek byl napsán těsně po Mnichovu, pod dojmem zrady, které se na nás tehdejší Daladierova vláda dopustila. Byl napsán ve hněvu, a hněv je, jak známo, špatný rádce: příznám, že některé z formulací, které Petr Bílý tehdy užil, byly příliš silné, nepřesné, špatně voleny.“¹⁵ Petr Bílý ostatně o týden později přispěchal v *Lidových novinách* s článkem, v němž se jednoznačně přihlásil k zásadám práva v mezinárodních vztazích a k ideálům, na nichž byla postavena Republika československá: „Nemůžeme odvrhnout pravdy, kterým jsme věřili a které zůstávají pravdami, i když dnes byly opuštěny.“¹⁶

Za druhé světové války Jan Stránský s vlky nevyhl. Naopak. Stal se příslušníkem československé vojenské jednotky ve Francii, od roku 1940 působil na předsednictvu československé exilové vlády v Londýně. Můžeme jej počítat k nejbližším spolupracovníkům ministerského předsedy, lidovce Jana Šrámka. Byl jeho tajemníkem a později šéfem jeho kanceláře. Po osvobození pracoval v kabinetu předsedy Prozatímního Národního shromáždění, národního socialisty Josefa Davida a v letech 1946–1948 vykonával mandát poslance Ústavodárného národního

12 Stránský, J.: Pax Britannica. Lidové noviny 7. 3. 1937. Srv. též Stránský, J.: Občanská a politická zbabělost. Evropa se nemusí bát anglického defetismu. Lidové noviny 14. 3. 1937. NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský.

13 Stránský, J.: Demokracie se posiluje. Lidové noviny 29. 6. 1937. NA, MZV-VA 1, kart. 3967, sl. Jan Stránský.

14 Stránský, J. (článek podepsán krycím jménem Petr Bílý): Nová Evropa. Lidové noviny 46, č. 498 (4. 10. 1938), s. 1.

15 Stránský, J.: Potřebujeme více důvěry. Svobodné slovo 10. 10. 1945. NA, MZV-VA 2, kart. 1277, sl. Jan Stránský.

16 Stránský, J. (článek podepsán krycím jménem Petr Bílý): Nepolitizovat – hospodařit. Lidové noviny 46, č. 511, 11. 10. 1938, s. 1.

shromáždění za Československou stranu národně socialistickou. Po roce 1945 publikoval ve *Svobodných novinách* a ve *Svobodném slově*.

Nedlouho po únorovém převratu emigroval do Velké Británie, kde působil s otcem v československém vysílání BBC,¹⁷ později přesídlil do Německa a v roce 1952 konečně do Spojených států amerických. Věděl, proč nesmí po puči v únoru 1948 s odchodem z Československa otálet. Jeho činnost byla od roku 1946 podrobně monitorována nechvalně proslulým evidenčním (Švábovým) oddělením ÚV KSČ.¹⁸ Již od 7. dubna 1948 byl policejně stíhán pro „protistátní činnost“.¹⁹ V roce 1950 vydal v Londýně knihu *Východní vítr nad Prahou*, vracející se k vývoji ve vlasti v letech 1945–1948.²⁰ Jeho činnost sledovala československá rozvědka. Ve zprávě ministerstva vnitra Čs. *emigrace a její činnost proti ČSR v poslední době* z roku 1954 se o něm uvádí: „Patří mezi nejaktivnější špiony.“²¹ „Orgány“ si neuměly představit politickou činnost exulantů na Západě jinak, než jako službu imperialismu, řízenou jeho tajnými službami. Jan Stránský v letech 1951–1975 pracoval na různých postech v rozhlasové stanici *Svobodná Evropa*. Spolupracoval zpočátku s Pavlem Tigridem, ve Spojených státech potom především s Ferdinandem Peroutkou, s nímž jej pojily dávné vztahy osobně vřelé, přátelské. To je pro téma našeho článku důležité...

Co víme o pohřbu Ferdinanda Peroutky

Kazeta, v níž je páska uložena, je označena nápisem: „Pohřeb F. P., 4/25/78, P. Vyoral, J. Škvorecký, J. Voskovec, dr. K. Steinbach, hymny.“ Martin J. Stránský od otce věděl, že na pásce je zvukový záznam posledního rozloučení s Ferdinandem Peroutkou. Vyslovil hypotézu, že záznam mohl pořídít někdo ze *Svobodné Evropy*. To byla důležitá indicie. Archivářka Archivu Národního muzea v Praze, kde je uloženo torzo zvukového archivu *Svobodné Evropy*, Mgr. Jitka Hanáková, ochotně vyhledala nahrávku, již mají v archivu k dispozici.²² Popisek k nahrávce

---

17 Stránský, Martin Jan: Jan Stránský. In: Národní. Místo, kudy chodí dějiny [online]. Webový portál MUDr. Martina Jana Stránského [cit. 23-04-2020]. Dostupné na [www: https://narodni.cz/rodina/jan-stransky/](https://narodni.cz/rodina/jan-stransky/) [23. 4. 2020].

18 NA, fond ÚV KSČ – Evidenční oddělení (Šváb – Synková, býv. fond A ÚV KSČ č. 100/36), evidenční karta a spis Jana Stránského.

19 Srv. Stránského spis in: NA, fond Policejní ředitelství v Praze II, 1941–1950, sign. S 6487/18, kart. 11099.

20 Stránský, J.: *East wind over Prague*. London 1950, 244 s.

21 NA, fond ÚV KSČ – Sekretariát Antonína Novotného – tajné, kart. 43. Elaborát Čs. emigrace a její činnost proti ČSR v poslední době z roku 1954, s. 9.

22 „Pohřeb Ferdinanda Peroutky – projevy Josefa Škvoreckého, Jiřího Voskovce (26. 4. 1978)“ [online]. eSbírky – kulturní dědictví on-line. Národní muzeum – Historické muzeum. Československé dokumentační středisko. Fond Zvukový archiv Rádia Svobodná Evropa, série V, inv. č.

uváděl: „Pohřeb Ferdinanda Peroutky – projevy Josefa Škvoreckého, Jiřího Voskovce (26. 4. 1978)“²³. Nahrávky tedy byly rozdílně datovány. Popisek záznamu z rodiny Stránských doplňuje další osoby, účastníci se pohřbu. Údaje se pokusíme ověřit a kriticky posoudit z jiných pramenů.

V dosavadní odborné i memoárové literatuře kupodivu nenajdeme na jednom místě úplné údaje o Peroutkově pohřbu. Nejobsažněji o posledním rozloučení referuje Pavel Kosatík v knize o „pozdějším životě“ velkého novináře.²³ Autor měl k dispozici některé dokumenty z Peroutkovy rodiny, takže lze předpokládat, že jím uváděné údaje jsou věrohodné. V Kosatíkově publikaci si přečteme, že Peroutka zemřel 20. dubna 1978²⁴ a pohřeb se konal o pět dní později. Pozůstalí a přátelé se sešli v kostele sv. Jana Nepomuckého na rohu První avenue a 67. ulice na Manhattanu v New Yorku, nad rakví podle Kosatíka promluvili lékař Karel Steinbach, spisovatel a nakladatel Josef Škvorecký a herec Jiří Voskovec.

Datum konání pohřbu (25. 4. 1978), uvedené Pavlem Kosatíkem, se shoduje s popisem na kazetě uchované v rodině Stránských, toto datum potvrzuje i dobový krajský tisk.²⁵ Datace záznamu na popisku z Národního muzea může být tedy opravena. Dobový tisk potvrzuje také jména tří smutečních řečníků, uváděných Kosatíkem.²⁶ Pavel Kosatík zapsal řečníky v abecedním pořadí. Díky nahrávce i dobovým periodikům²⁷ víme, že mluvili v pořadí: Škvorecký, Voskovec, Steinbach. Je známo, že smuteční obřad, jehož se údajně zúčastnily vedle Peroutkových přátel „stovky exulantů“, započal přesně ve tři hodiny odpoledne – český hudební skladatel Václav Nelhýbl²⁸ přehrál na úvod skladbu z Dvořákovy *Novosvětské*.²⁹ Dolní část katafalku byla zasypána věnci a květinami.

V 187. Dostupné na [www: http://www.esbirky.cz/predmet/3479979](http://www.esbirky.cz/predmet/3479979) [23. 4. 2020].

23 Kosatík, Pavel: *Ferdinand Peroutka. Pozdější život (1938–1978)*. 2. vyd. Praha 2011, s. 318.

24 Díky vzpomínce očitě svědkyně Jany Erbrtové-Plannerové víme, že Ferdinand Peroutka zemřel 20. dubna 1978 „před ranní vizitou v 7.15“. Peroutka, Ferdinand – Peroutková, Slávka (ed.) – Strnad, Jaroslav (ed.): *Muž přítomnosti*. Curych 1985, s. 102.

25 Smutné loučení s Ferdinandem Peroutkou. *České slovo* (Mnichov) 24 (69), č. 5, květen 1978, s. 4.

26 Kromě článku uvedeného v předchozí poznámce srv. též: Pohřeb Ferdinanda Peroutky. *Zpravodaj* (Mnichov) 11, č. 6, 6. 6. 1978, s. 17–20. Uvedené periodikum se mi nedopatřilo při přípravě studie vyhledat, data v něm obsažená čerpám z vynikající bibliografie Knopp, František: *Česká literatura v exilu 1948–1989*. Praha 1996, s. 381.

27 Srv. Smutné loučení s Ferdinandem Peroutkou, s. 4.

28 O Václavu Nelhýblvi, vedle Karla Husy, Karla Janovického ad. našem nejvýznamnějším exilovém skladateli, viz: Nelhýbl, Václav. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Webový portál Centra hudební lexikografie. Dostupné na [www: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1000086](http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1000086) [23. 4. 2020].

29 Smutné loučení s Ferdinandem Peroutkou, s. 4.

Projevy smutečních řečníků byly v průběhu doby publikovány v různých periodikách a publikacích. Řeč Karla Steinbacha byla otištěna nedlouho po Peroutkově pohřbu v exilovém *Českém slově*.³⁰ V newyorských *Proměnách* najdeme rozloučení Josefa Škvoreckého s Ferdinandem Peroutkou.³¹ Fakt, že právě Škvorecký byl zařazen mezi řečníky, měl patrně symbolizovat jednotu dvou vln československého exilu – té po roce 1948 s tou po roce 1968, jejímž příslušníkem byl právě Škvorecký. Měl doložit shodu dosaženou aspoň nad rakví a nad odkazem velkého novináře a spisovatele, jemuž dal na začátku jeho kariéry důvěru sám zakladatel republiky – prezident T. G. Masaryk.³² Na Škvoreckého chválu češtiny Ferdinanda Peroutky ovšem kriticky reagoval nedlouho po pohřbu v *Národní politice* příslušník poúnorové emigrace, redaktor *Svobodné Evropy* a exilového nakladatelství *Konfrontace* Jaroslav Dresler.³³ Škvoreckého proslov pochopil jako skrytou polemiku se způsobem, jakým Dresler kriticky editoval výbor z Peroutkových esejů z Přítomnosti, jenž vyšel v roce 1977 pod názvem *T. G. Masaryk představuje plukovníka Cunnighama*.³⁴ Dresler dotčeně označil domnělou Škvoreckého polemiku s jeho edičním postupem, jež měla zaznít v řeči na rozloučenou s Peroutkou, za „nevkusnou a nevěcnou“. Škvoreckého pietní vztah k Peroutkově češtině, který demonstroval při vydání jeho románu *Oblak a valčík*,³⁵ charakterizoval Dresler na oplátku jako vysloveně škodlivý. Vzpomínal, že Peroutkovy texty vždy (a to již v době působení v Československu) procházely v redakcích a nakladatelstvích edičními úpravami a autor to podle něho přijímal s povděkem.

Nezatajíme ještě jeden disharmonický tón. O Steinbachově projevu později napsala vdova po Ferdinandu Peroutkovi Slávka Peroutková: „Jako první³⁶ vystoupil Steinbach. Zmínil se o společném školním mládí, ale začátek řeči, až bombastický, mě mrzel: říkal to již dříve na jiném pohřbu.³⁷ A já měla dojem, že u Ferdinanda se to nepatří, že měl být originálnější.“³⁸ Svědectví paní Peroutkové nemůžeme nevnímat v kontextu osobní roztržky, k níž mezi ní a Peroutkovým přítelem z mládí Steinbachem po pohřbu došlo.³⁹ Kritický vztah k části projevu

---

30 Steinbach, Karel: Projev dr. K. Steinbacha nad rakví F. Peroutky. *České slovo* (Mnichov) 24 (69), č. 6, červen 1978, s. 4.

31 Škvorecký, Josef: Ferdinand Peroutka. *Proměny* (New York) 15, č. 3, červenec 1978, s. 72–73.

32 K tomu srv. Firt, Julius: *Knihy a osudy*. Brno 1991, s. 57–58.

33 Dresler, Jaroslav: Jak psal Ferdinand Peroutka? *Národní politika* (Mnichov) 10, č. 10, říjen 1978, s. 6.

34 Peroutka, F. – Dresler, J. (ed.): *TGM představuje plukovníka Cunnighama*. Curych 1977.

35 Peroutka, F.: *Oblak a valčík*. Toronto 1976.

36 Již víme, že Steinbach nevystoupil jako první, ale jako poslední, tedy třetí ze smutečních řečníků.

37 Tuto skutečnost se nám nepodařilo nikdy ověřit.

38 Peroutková, S.: *Třetí ženou svého muže. Třiatřicet let s Ferdinandem Peroutkou*. Praha 2005, s. 141.

39 Srv. tamtéž, s. 142.

či k osobě řečníkově, který možná s paní Slávkou sdíleli i jiní, byl snad jednou z příčin, proč Steinbachův projev nebyl zařazen do pozdějších peroutkovských pamětních sborníků, které zmiňujeme níže (z let 1985 a 1995) a na jejichž přípravě se Slávka Peroutková podílela. Steinbachovu řeč nad Peroutkovou rakví uveřejnil ovšem bez rozpaků Jožka Pejskar ve 4. svazku své *Poslední pocta*.⁴⁰ Text převzal z již citovaného vydání projevu v mnichovském *Českém slově* z roku 1978.

V peroutkovském pamětním sborníku, vydaném v curyšském nakladatelství *Konfrontace* v roce 1985, k 90. výročí jeho narození, byl uveřejněn jiný text Karla Steinbacha – jeho vzpomínka na přátelské styky s Ferdinandem Peroutkou, odvíjející se již od školních let na gymnáziu na Královských Vinohradech.⁴¹ V textu Steinbach zopakoval jednu vzpomínku, kterou použil již v řeči nad Peroutkovou rakví – o tom, jak profesor Václav Flajšhans, budoucí vynikající filolog a literární historik, vydavatel spisů Husových, si přizval do třídy několik kolegů-profesorů češtiny, přečetl slohovou práci žáka Peroutky a označil jej za příštího českého spisovatele. V curyšském sborníku z roku 1985 byl rovněž publikován smuteční projev Jiřího Voskovce.⁴² Škvoreckého proslov do sborníku zařazen nebyl. Ten se, nepatrně zkrácen, objevil až ve sborníku, vydaném o deset let později v Praze, ke stému výročí narození Ferdinanda Peroutky.⁴³ V posledně uvedené publikaci nalezneme také proslov Jiřího Voskovce⁴⁴ a ve srovnání s curyšským sborníkem o málo zkrácený text vzpomínky Karla Steinbacha.⁴⁵ Dodejme pro úplnost, že Steinbachovo vzpomínání na Peroutku využil později Viktor Fischl při přípravě Steinbachovy memoárové knihy.⁴⁶

Zbývá ještě dešifrovat poslední, čtvrté jméno, uvedené na popisku kaze-ty, uchované v rodině Stránských. Je zapsáno jako „P. Vyoral“. Jde o kněze, jenž v kostele sv. Jana Nepomuckého při posledním rozloučení 25. dubna 1978 sloužil zádušní obřady za Ferdinanda Peroutku. „P.“ v tomto případě znamená „páter“, „otec“, nejde tedy o iniciálu křestního jména. Víme bezpečně, že se jedná o otce

40 Pejskar, Jožka: *Poslední pocta*. Sv. 4. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1994. Fallbrook 1994, s. 161–162.

41 Peroutka, F. – Peroutková, S. (ed.) – Strnad, J. (ed.): *Muž přítomnosti*, s. 13–16.

42 Tamtéž, s. 102–104.

43 Peroutka, Ferdinand – Peroutková, Slávka (ed.): *Deníky. Dopisy. Vzpomínky*. Praha 1995, s. 294–295.

44 Tamtéž, s. 291–293. Podle ediční poznámky byl projev převzat z curyšského sborníku z roku 1985 beze změn – srv. Peroutka, F. – Peroutková, S. (ed.) – Strnad, J. (ed.): *Muž přítomnosti*, s. 303. Otištěná podoba tohoto proslovu ale postrádá malou část z promluvy, která původně zazněla mezi zachovaným druhým a třetím odstavcem textu.

45 Peroutka, F. – Peroutková, S. (ed.): *Deníky. Dopisy. Vzpomínky*, s. 240–243.

46 Fischl, Viktor (ed.) – Steinbach, K.: *Dr. Karel Steinbach – svědek téměř stoletý*. Praha 1990, zejm. s. 15–18.

Aloise Vyoral (21. 4. 1920 – 27. 1. 1998),⁴⁷ salesiána, který v Americe působil mezi krajany (mše sloužil od roku 1971).⁴⁸

Po skončení obřadu v kostele sv. Jana Nepomuckého bylo Peroutkovo tělo dopraveno do krematoria. Urna s popelem byla posléze uložena na hřbitově v Kensingtonu (poblíž New Yorku),⁴⁹ na pozemku s krásným mohutným stromem. Pozemek s místem pro tři hroby zakoupila Slávka Peroutková s pomocí manželů Jiřího a Věry Kovtunových. Uložení urny do hrobu byli přítomni jen nejbližší Slávky Peroutkové a jejího zesnulého chotě: Jan a Blažena Stránský, Věra Kovtunová a Karel Steinbach. „Blaženka se za nás za všechny pomodlila,“ vzpomínala s odstupem let vděčně Slávka Peroutková.⁵⁰

Na jaře roku 1991 byly ostatky Ferdinanda Peroutky přeneseny na vyšehradský hřbitov v Praze. Obřadu se dne 14. května 1991 účastnili i prezident Václav Havel a předseda české vlády Petr Pithart. „Vždycky jsem si ho velmi vážil, od dětství jsem čítával jeho texty,“ vyznal toho dne Václav Havel novinářům. „Znal jsem se s ním osobně, vedl jsem s ním v roce 1968 dlouhé debaty u něj v New Yorku a jsem rád, že se vrátil domů, kam patří.“⁵¹ Žulový náhrobek, připomínající místo uložení Peroutkových ostatků v letech 1978–1991, v Kensingtonu zůstal.

Vraťme se ještě na okamžik k rozloučení s Ferdinandem Peroutkou v kostele sv. Jana Nepomuckého v New Yorku v roce 1978. Pavel Kosatík zaznamenal zajímavý postřeh: „Mnozí přítomní se shodli, že Peroutkova smrt sice trochu připomíná smutný konec Čapkův, zároveň se od něj ale liší; na rozdíl od Karla Čapka Peroutka nezemřel v beznaději, nýbrž s vědomím, že komunismus dříve či později musí padnout, neboť odporuje lidské povaze.“⁵² Nejsem si zcela jist, zda rok 1978 poskytoval československým exulantům mnoho příčin k optimismu. Uvolňovalo

---

47 Smutné loučení s Ferdinandem Peroutkou, s. 4.

48 K P. Aloisi Vyoralovi srv.: Jelínek, Václav: Před dvaceti lety zemřel P. Alois Vyoral, první kněz sloužící české bohoslužby v Astorii, N. Y. Proslov pana Václava Jelínka pronesený na vigilii před pohřbem zemřelého otce Aloise Vyoral v New Rochelle, 1. února 1998 [online]. Zvon. Časopis krajanské rodiny v New Yorku, leden 2018. Dostupné na [www: https://docs.wixstatic.com/ugd/29f7ba_eb21e674ce024ca483108191755ff90e.pdf](https://docs.wixstatic.com/ugd/29f7ba_eb21e674ce024ca483108191755ff90e.pdf) [23. 4. 2020]. Lynch, Frank: Evangelium a homilie P. Franka Lynche, faráře u Panny Marie Karmelské na pohřební mši za P. Aloise Vyoral v New Rochelle, v kapli salesiánské školy [online]. Zvon. Časopis krajanské rodiny v New Yorku, 1998, č. 2. Dostupné na [www: http://scriptum.cz/soubory/scriptum/zvon-new-york/zvon_new-york_1998_02_ocr.pdf](http://scriptum.cz/soubory/scriptum/zvon-new-york/zvon_new-york_1998_02_ocr.pdf) [23. 4. 2020]. Zemřel P. Alois Vyoral. Salesiánská rodina, 1998, 8(2), s. 17.

49 Pavel Kosatík uvádí jako místo odpočinku ostatků Ferdinanda Peroutky hřbitov „Kensico“ ve státu New York. Kosatík, P.: Ferdinand Peroutka, s. 318.

50 Peroutková, S.: Třetí ženou svého muže, s. 141.

51 Svoboda je složité dílo. Václav Havel: „Jsem rád, že se vrátil...“ Lidové noviny 4, č. 112, 15. 5. 1991, s. 1. Tři fotografie z pohřbu na Vyšehradě byly reprodukovány in: Otáhal, Milan: Ferdinand Peroutka – muž přítomnosti. Praha 1992, s. 37–38.

52 Kosatík, P.: Ferdinand Peroutka, s. 318.

se mezinárodní napětí a socialistický tábor se zdál stabilizovaný. Analogie s pohřbem Karla Čapka na konci roku 1938 je ovšem silným motivem, byť mohla u některých navodit spíše pocit tísně a nejistoty. Souvislost s oběma rozloučeními byla nejen duševní, ideová, ale díky přítomnosti některých lidí (Karel Steinbach, Jan Stránský) přímo fyzická.

Připomeňme, že Čapkův pohřeb, konaný 29. prosince 1938, se stal národní manifestací – s velkým umělcem se rozloučili nad jeho rakví za spisovatele Josef Hora,⁵³ za divadelní obec kritik Miroslav Rutte, jménem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy profesor Vincenc Lesný, za *Lidové noviny* Eduard Bass, a konečně za jeho přátele promluvil Ferdinand Peroutka.⁵⁴ Posledně uvedený také před tím z kolegiálního chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě na hřbitov vynesl rakev spolu s Karlem Steinbachem, hercem, zpěvákem a redaktorem Rudolfem Jílovským,⁵⁵ Janem Stránským, divadelním kritikem a dramatikem Edmondem Konrádem a nakladatelem Juliem Firtem (tehdy se ještě psal Fürth).⁵⁶ Je příznačné, že ze šesti mužů, nesoucích spisovatelovo tělo k poslednímu odpočinku na vyšehradském hřbitově, nakonec po únoru 1948 zůstal ve vlasti jen jediný – Edmond Konrád, postižený ovšem zákazem publikovat. Mimochodem, čtenáře možná zaujme, že zvláštní náhodou jméno kněze, který sloužil pohřební obřady za Karla Čapka, vlídného opata premonstrátského kláštera na Strahově dr. Jana Metoda Zavorala,⁵⁷ připomíná jméno kněze, který se o čtyřicet let později za katolickou církev naposledy rozloučil s Ferdinandem Peroutkou – Aloise Vyoralá.

Svědék Peroutkova pohřbu promlouvá

Zvukový záznam, který z Peroutkova pohřbu dne 25. dubna 1978 v kostele sv. Jana Nepomuckého v New Yorku máme dochován a jenž byl v Národním archivu digitalizován, obsahuje přibližně 48minutový záznam části smutečního obřadu, ve kterém zazní také část zádušní mše. Ferdinanda Peroutku, jak již bylo řečeno, na poslední cestě doprovázel vlídným slovem i modlitbou salesián Alois Vyoral, za smutečního tónu varhan, za které usedl česko-americký skladatel Václav Nelhýbl (1919–1996). Na zvukovém záznamu identifikujeme tři

53 Hora, Josef: Spravedlivý dělník. Projev nad hrobem Karla Čapka. *Lidové noviny* 46, č. 656, 30. 12. 1938, s. 1.

54 Projevy nad hrobem. *Lidové noviny* 46, č. 656, 30. 12. 1938, s. 2.

55 K němu srv. Firt, J.: *Knihy a osudy*, s. 59–69. Jílovský zemřel v roce 1954 v New Yorku. Nad jeho rakví řečnil Ferdinand Peroutka – šlo o jeden z jeho mála veřejných projevů, kterým se jinak vyhýbal. Peroutkova řeč nad rakví Jílovského ze dne 12. 6. 1954 viz Peroutka, F. – Peroutková, S. (ed.): *Deníky. Dopisy. Vzpomínky*, s. 171–174.

56 Jména těchto osob uvádí Firt, J.: *Knihy a osudy*, s. 305 a potvrzuje je i denní tisk. K Čapkově pohřbu srv. též Pernes, Jiří – Ruml, Jiří: *Svět Lidových novin 1893–1993*. Praha 1993, s. 106.

57 K tomu srv. *Poslední cesta Karla Čapka*. *Lidové noviny* 46, č. 656, 30. 12. 1938, s. 1–2.

smuteční proslovy jeho tří avizovaných přátel. Jak můžeme slyšet ze záznamu, po obligátní mši a slovech rozloučení zaznělo prostřednictvím teskného tónu varhan *Largo* ze *Symfonie* č. 9 Antonína Dvořáka *Z Nového světa*, po kterém následovaly promluvy.

Nejprve si vzal slovo Josef Škvorecký. Mimo jiné ve své řeči promluvil o svém prvním setkání s generačně starším Peroutkou, mimo jiné takto: „Byli jsme připraveni na velebného starce a na projev, jaký se očekává od velebných starců [...]. Místo toho jsme poprvé ve svém dospělém životě poznali českého novináře v nejlepší havlíčkovské tradici, žurnalistu na Havlíčkově úrovni“.⁵⁸ Poukázal také na Peroutkův osobitý způsob přístupu k řešení problémů minulosti i dneška, který vždy pramenil ze zdrojů a podstaty masarykovské humanitní tradice. Zdůraznil, že pilíři Peroutkova působení byla na jedné straně osobnost prezidenta T. G. Masaryka a na druhé mistrovství češtiny, byť v jeho případě specifické a pro mnohé snad lehce konzervativní. Litoval toho, že jako mistr pera napsal Peroutka pouze jediný román, neboť próza by byla jistě druhou oblastí, kterou by dokonale ovládal. Přibližně totéž pak Škvorecký pronesl také v anglickém jazyku.

Po další varhanní vsuvce následovala promluva Jiřího Voskovce. V ní mimo jiné zaznělo, že loučit se dnes s Peroutkou je jako loučit se definitivně s první republikou, neboť v symbolické rovině ztělesňoval posledního ze zakladatelů masarykovského státu. Přitom svým myšlením, rozhodováním i jednáním často své okolí provokoval, tak jako o dvě století před ním francouzský osvícenec Francois M. Arouet, zvaný Voltaire (†1778), břitký kritik zkorumpovaných monarchistických poměrů 18. století. Co však na Peroutkovi bylo podle Voskovce nejobdivuhodnější, byla jeho novinářská činnost, a to i během amerického exilu. „Byl to muž, který déle než půlstoletí stál sám dobrovolně na pravidelné spisovatelské hlídce k obraně svobody a pravdy“,⁵⁹ pronesl mimo jiné na jeho adresu. Proto také považoval za potřebné, aby jeho novinářské dílo bylo uspořádáno a co nejdříve vydáno tiskem. Dodejme, že k tomu dala podnět paní Slávka Peroutková, a to s odstupem řady let, když iniciovala vydávání jeho rozhlasových komentářů a zaznamenaných rozhovorů.

Třetí z řečníků, Karel Steinbach, poukázal na to, že Peroutkův pohřeb by se pro jeho novinářské zásluhy, ovšem za poměrů demokratických, zcela jistě neobešel bez

---

58 NA, fond Stránský Jaroslav, JUDr., zvukový záznam (audiokazeta), „Pohřeb F. P., 4/25/78, P. Vyoral, J. Škvorecký, J. Voskovec, dr. K. Steinbach, hymny“, strana A. Část z pohřebních proslovů obsahuje i zveřejněný zvukový záznam na webových stránkách Českého rozhlasu (Před 125 lety se narodil Ferdinand Peroutka. Poslechněte si ukázky unikátních rozhovorů a komentářů. [online]. Ed.: Pavel Hlavatý. Archiv Plus – webové stránky Českého rozhlasu Plus. Dostupné na [www: https://plus.rozhlas.cz/pred-125-lety-se-narodil-ferdinand-peroutka-poslechnete-si-ukazky-unikatnich-8145177](https://plus.rozhlas.cz/pred-125-lety-se-narodil-ferdinand-peroutka-poslechnete-si-ukazky-unikatnich-8145177) [23. 4. 2020]).

59 NA, fond Stránský Jaroslav, JUDr., zvukový záznam (audiokazeta), „Pohřeb F. P., 4/25/78, P. Vyoral, J. Škvorecký, J. Voskovec, dr. K. Steinbach, hymny“, strana A.

návštěvy prezidenta a celé vlády. Zdůraznil, že „byl posledním z přátel a spolupracovníků velkého prezidenta, jehož oblibu, přízeň a přátelství si získal ne, že by s ním ve všem souhlasil, nýbrž právě naopak, z opozice. Neboť Masaryk ve své velikosti měl raději ty, kteří s ním někdy nesouhlasili“.⁶⁰ Vzpomínal též na Peroutkovo mládí, na exemplární příhodu ze školních gymnaziálních lavic z roku 1905, kdy byl Peroutka před svou třídou i dalšími pedagogy pochválen za svou školní práci a svým učitelem ověnčen gloriolou budoucího velkého spisovatele. Steinbach ale připomněl i Peroutkovu prchlivou povahu, často vedoucí k volbě intelektuální samoty či tvůrčího ústraní, kterému dával přednost před otevřeným veřejným prostorem, spojeným s politickými a občanskými aktivitami. Zdůraznil, že Peroutka patřil k posledním představitelům generace původního intelektuálního exilu čtyřicátých a padesátých let, kteří chtěli změnit vývoj v rodné vlasti, čehož se však nedočkali. Jak přímo Karel Steinbach poznamenal, „byli jsme malá skupina na dlani nemilosrdného času“.⁶¹ Poté na zvukovém záznamu zazní z tónů varhan československá státní hymna, kterou dochovaný záznam z Peroutkova pohřbu končí.

I v tomto případě se ukazuje, jak cenným zdrojem historického poznání může být dochovaný zvukový záznam. V případě Ferdinanda Peroutky to samozřejmě není pouze námi pojednaný záznam části smutečního obřadu z roku 1978, ale vše, co se dochovalo na magnetofonových páskách, audiokazetách či gramofonových deskách. Po celou druhou část svého života, strávenou v zahraničním exilu, se věnoval přípravě a finalizaci rozhlasových pořadů i vlastních komentářů v československé redakci vysílání newyorské sekce stanice *Rádia Svobodná Evropa* (RFE), kterými poté víceméně pravidelně promlouval do vlasti.⁶² Zpočátku se totiž většina do vysílání zařazených pořadů předtáčela, jak je dostatečně známo, na gramofonové desky nebo magnetofonové pásky.⁶³ Ale i později, kdy Ferdinand Peroutka mohl více zasahovat do programového scénáře a dával přednost především promluvám a komentářům k soudobým i vybraným minulostním událostem spojeným s existencí Československa a s jeho pozicí v Evropě, se mnohé z nich zaznamenávaly na magnetofonový pásek.

Sám Peroutka často rozhlasové vysílání newyorské redakce *Svobodné Evropy* do vlasti, kterému bylo vyčleněno zpočátku několik hodin týdně, ale později se stalo takřka každodenní i celodenní záležitostí, s nadsázkou označoval jako

60 Tamtéž, strana B.

61 Tamtéž, strana B.

62 Jako zaměstnanec i šéf newyorské pobočky *Rádia Svobodná Evropa* od 1. května 1951 do roku 1961 a poté příležitostně do roku 1977. Do jisté míry konkurenční mnichovskou pobočku *Svobodné Evropy* v Německu založil a krátce řídil Pavel Tigrid. Ta nabývala časem na stále větším významu, už vzhledem k její teritoriální blízkosti vůči československým hranicím.

63 Kosatík, P.: Ferdinand Peroutka, s. 152 a 168.

„vydávání časopisu vzduchem,“⁶⁴ čímž narážel na původně vydávanou *Přítomnost* a poté *Dnešek* ještě v rodné vlasti.⁶⁵ Pověstné byly zejména jeho zpravidla týdenní, jím koncipované rozhlasové patnáctiminutové komentáře aktuálních i historicky významných událostí, zpočátku čtené v rozhlase jím samotným, později jinými redaktory této rozhlasové stanice.⁶⁶ Často jím byl redaktor Jiří Dostál. V rozhlasových pořadech Peroutka obvykle různým způsobem apeloval na československý národ ve své zemi, aby se nesmiřoval s nastalou a stále se horšící situací po roce 1948, aby se národ nebál a nepodléhal politickému útlaku, neustupoval plíživé diktatuře a zakročil proti této upevňující se moci, dokud je to ještě možné a smysluplné, tím spíše, když viděl, že úloha zahraničního exilu v USA není tak silná a homogenní, jak si zpočátku představoval a jak původně doufal a jelikož se mu exilový vliv na dění v Československu jevil jako stále marginálnější, zejména po přelomových letech s marně očekávanými nadějemi na změnu, létech 1956 a 1968.

Ještě v časech čerstvé exilové naděje se snažil takovému možnému scénáři bránit tím, když už v jedné ze svých prvních rozhlasových promluv z 5. srpna 1951, vzkázal mimo jiné do vlasti tuto výzvu: „Slyšíme kroky času a na vás nyní pomalu přechází odpovědnost za národní osud. Vy jste důležitější než my. My, exulanti, jsme zatím ztracená přední stráž. Jsme daleko a je nás málo. Vy jste doma a jste tělo národa. Jste nejdůležitější národní generace za celých posledních sto padesát let. Asi by se vám měla zatočit hlava z pocitu odpovědnosti. Z vašich rukou bude jednou národ muset převzít dobro, nebo zlo, tak jak vy to připravíte. [...] Poněvadž jsem daleko a poněvadž znám síly, které jsou proti vám postaveny, neodvažují se být soudcem vašich činů.“⁶⁷

S dochovanými rozhlasovými komentáři a rozhovory Ferdinanda Peroutky je možné se v současnosti seznámit dvojím způsobem. Jednak bylo vydáno tiskem několik publikací, obsahujících v chronologické posloupnosti přepis jeho dochovaných či jinak dostupných rozhlasových pořadů (komentářů a rozhovorů),⁶⁸ jed-

---

64 Tamtéž, s. 156.

65 Ve svém prvním projevu do vlasti z 1. května 1951 mimo jiné prohlásil: „Já i moji přátelé zde začneme tam, kde jsme před třemi lety přestali: budeme vydávat časopis. Budeme to dělat tím jediným způsobem, který ještě zbývá demokratickým Čechům a Slovákům, aby na to tyranská vláda nemohla položit svoji tlapu: budeme jej vysílat vzduchem“ (Bednář, Jan (ed.): Ferdinand Peroutka pro Svobodnou Evropu. Unikátní rozhlasové komentáře. Praha 2013, s. 10).

66 Kosatík, P.: Ferdinand Peroutka, s. 205–206.

67 Fialová, Zuzana (ed.): Mluví k vám Ferdinand Peroutka. Díl první: Rozhlasové komentáře, Rádio Svobodná Evropa (1951–1959). Praha 2003, s. 40.

68 Peroutka, F. – Kovtun, Jiří (ed.): Budeme pokračovat. Toronto 1984. Peroutka, F. – Landová, Pavla (ed.): Úděl svobody. Výbor z rozhlasových projevů 1951–1977. Praha 1995. Fialová, Z. (ed.): Mluví k vám Ferdinand Peroutka. Díl první: Rozhlasové komentáře, Rádio Svobodná Evropa

nak jsou některé z nich dochovány v podobě autentických zvukových záznamů. Kopie původních záznamů jsou přístupné posluchačům například na webovém portále Českého rozhlasu⁶⁹ nebo ve zvukovém archivu Národního muzea.⁷⁰ Většina Peroutkových zvukových záznamů je však uložena v původním rozhlasovém archivu *Rádia Svobodná Evropa* ve Spojených státech amerických.⁷¹

Pomíjivost lidské existence, síla lidské vůle a přátelství, svornost při práci na společném díle i křížení názorů jednotlivců, sounáležitosti bránící... To vše nám zazní při zamyšlení nad třemi pohrby konanými za nelehké situace v letech 1938, 1978 a 1991, to vše se nám vybaví při poslechu záznamu, který byl uchován v rodinném archivu Stránských. Pavel Tigríd na vyšehradském hřbitově nad hrobem Peroutkovým v květnu 1991 řekl: „Ale co zbylo ještě, kromě písma? Jistě a především: stát, tento stát, tato republika. [...] Znovu jsme, po více než čtyřech desítkách let, zakresleni na té jediné platné mapě, totiž mapě civilizovaného světa.“⁷² Připomněl často Peroutkou opakovaný závazek, že budeme pokračovat v rozvíjení odkazu předků. „I my tu, v srdci Evropy, budeme pokračovat. Už blízka budoucnost ukáže, zda odpovědně nebo marnotratně, zda důstojně nebo hazardérsky. Směrovky jsou dány a jsou nadějně,“⁷³ dodal Tigríd. Už o rok později se však již na žádné aktuální mapě neskvěl název státu, který

(1951–1959). Praha 2003. Fialová, Z. (ed.): Mluví k vám Ferdinand Peroutka. Díl druhý: Rozhlasové komentáře, Rádio Svobodná Evropa (1960–1969) Praha 2005. Fialová, Z. (ed.): Mluví k vám Ferdinand Peroutka. Díl třetí: Rozhlasové komentáře, Rádio Svobodná Evropa (1970–1977). Praha 2006. Bednář, Jan (ed.): Ferdinand Peroutka pro Svobodnou Evropu. Unikátní rozhlasové komentáře. Praha 2013.

- 69 Úvahy Ferdinanda Peroutky na vlnách Českého rozhlasu 6 [online]. Ed.: Jan Bednář. (Komentované úvahy Ferdinanda Peroutky). Webový portál Českého rozhlasu 6. Dostupné na http://www.rozhlas.cz/cro6/aktuality/_zprava/uvahy-ferdinanda-peroutky-na-vlnach-ceskeho-rozhlasu-6--845270 [23. 4. 2020]. Peroutka Ferdinand. Český spisovatel, dramatik a publicista (6. února 1895 – 20. dubna 1978). [online]. „Témata“ – webový portál Českého rozhlasu. Dostupné na [www: https://temata.rozhlas.cz/ferdinand-peroutka-7984495](https://temata.rozhlas.cz/ferdinand-peroutka-7984495) [23. 4. 2020].
- 70 Úvahy Ferdinanda Peroutky v podání Jiřího Dostála [online]. eSbírky – kulturní dědictví online. Národní muzeum – Historické muzeum. Československé dokumentační středisko. Fond Zvukový archiv Rádia Svobodná Evropa, série E, inv. č. E 005. Dostupné na [www: https://www.esbirky.cz/predmet/298061?searchParams=](https://www.esbirky.cz/predmet/298061?searchParams=) [23. 4. 2020]. Jedná se o digitalizované MG pásky z archivu Rádia Svobodná Evropa, ev. č. RFE 25702, 25703, 26021, 26065.
- 71 Inventory of the Ferdinand Peroutka papers. Hoover Institution Archives [online]. Finding aid prepared by Martina Podsklanová. Online Archive of California – California Digital Library. Peroutkova pozůstalost v Hooverově institutu Stanfordské univerzity. Dostupné na [www: http://oac.cdlib.org/findaid/ark:/13030/kt0r29r54s/entire_text/](http://oac.cdlib.org/findaid/ark:/13030/kt0r29r54s/entire_text/) [23. 4. 2020].
- 72 Tigríd, Pavel: Zasloužil se o stát. Z projevu Pavla Tigrída nad ostatky Ferdinanda Peroutky. Lidové noviny 4, č. 112, 15. 5. 1991, s. 2.
- 73 Tamtéž.

Peroutka pomáhal budovat a jehož ideu udržoval i v exilu. Název Československo byl antikvován...

Můžeme mít výhrady k působení některých politiků a kulturních pracovníků v exilu po únoru 1948, zejména k jejich nesoudržnosti, lze kriticky pohlížet i na některé jejich kroky již v období před komunistickým převratem.⁷⁴ Nikdo jim však nemůže upřít upřímnou lásku k vlasti, kterou udržovali i v cizině, a převládající niternou úctu k tradicím masarykovského humanismu a demokracie. Na to bohužel zapomínáme, povědomí o odkazu československého exilu se u nás vytrácí. Odkaz českých (a slovenských) lidí z exilu, lidí „roztrošených, ale neztracených“, jak pravilo heslo jednoho významného spolku, spolupracujícího s krajany,⁷⁵ je součástí národního kulturního dědictví, které je nutně vnitřně pluralitní. Bude záležet jen na nás, zda budeme k tomuto dědictví přistupovat odpovědně či je marnotratně odložíme.

---

74 Zajímavé svědectví o myšlení a duševním rozpoložení exulantů – aktivních účastníků únorových událostí roku 1948 nově přináší pozoruhodná edice Horák, Pavel – Prečan, Vilém (eds): *Únor 1948 očima poražených. Záznam diskusí exilových politiků z let 1949–1950*. Praha 2018. Diskusí se mezi říjnem 1949 a červencem 1950 účastnili Jaroslav Stránský, Jaromír Smutný, Hubert Ripka, Václav Majer, Blažej Vilím, Lev Sychrava, Martin Kvetko a Ferdinand Peroutka.

75 Jedná se o spolek Československý ústav zahraniční, udržující zejména v meziválečném období čilé styky s Čechy a Slováky žijícími v cizině.

Ein Zeuge des letzten Verabschiedung mit Ferdinand Peroutka spricht. Eine Tonaufnahme vom Begräbnis eines großen Journalisten

Im Jahr 2018 erwarb das Nationalarchiv in Prag von MUDr. Martin Jan Stránský aus dem Familienarchiv der Stránský eine Tonaufnahme, durch die ein Teil des Begräbnisses des Journalisten, Publizisten und Dramatikers der 1. tschechoslowakischen Republik Ferdinand Peroutka (†20. April 1978 in New York) aufgezeichnet wurde, der nach der kommunistischen Machtergreifung im Februar 1948 emigrierte. Ziel unserer Forschungen war einerseits die Bestätigung der allgemein bekannten Datierung von Peroutkas Begräbnis in den Vereinigten Staaten (25. 4. 1978), die sich trotzdem bei verschiedenen Kopien der ursprünglichen Tonaufnahme unterscheidet. Andererseits waren wir bestrebt die Bedeutung und den Inhalt der Tonaufnahme zu verstehen, die zweifellos ein bruchstückhaftes, nichtsdestotrotz einzigartiges und bedeutendes Zeugnis für das oben erwähnte, in der Literatur eher spärlich beschriebene Ereignis ist. Daher wenden sich die Autoren der Stránský-Familie zu, bei der die Aufnahme pietätvoll aufbewahrt wurde, insbesondere dem Journalisten Jan Stránský (1913–1998). Trotz des wenig qualitativen und stellenweise schwer verständlichen Tons gelang es nicht nur die Aufnahme digital zu übertragen, sondern vor allem ihren aufgezeichneten Inhalt zu entschlüsseln und zu rekonstruieren und ihn mit den bekannten oder auf andere Weise aufgezeichneten Tatsachen, die sich auf Peroutkas Ableben und sein Begräbnis in den Vereinigten Staaten beziehen, zu vergleichen. Die erwähnte Tonaufnahme beinhaltet den Teil einer Seelenmesse und die Grabreden von drei Freunden Peroutkas: Josef Škvorecký, Jiří Voskovec und Karel Steinbach. Ihre Reden wurden zwar später an verschiedenen Stellen in veränderter Form selbstständig publiziert, doch auf dieser Aufnahme sind sie gemeinsam authentisch so aufgezeichnet, wie sie vorgelesen worden waren. Die Autoren beschäftigen sich auch mit der Frage, warum bei dem Begräbnis Peroutkas gerade diese drei Vertreter der tschechoslowakischen intellektuellen Emigration Reden hielten und welche Stellung sie unter Peroutkas Freunden in der Emigration eingenommen haben könnten.

A witness of the Ferdinand Petoutka's funeral speaks up. A soundtrack of the great journalist's last journey

In 2018, the National Archives obtained a sound record from the family archives of Dr. med. Martin Jan Stránský. This record captures a part of funeral ceremony of the Czechoslovak journalist, publicist, dramatist and emigrant Ferdinand Peroutka (died April 20, 1978 in New York). The goal of our research was both to confirm the generally accepted date of Peroutka's funeral in the United States (April, 25, 1978) that, however, varies in some copies of the original record, and to understand the content and meaning of the record that represent a torso, yet a unique and valuable testimony to the above-mentioned event, rather scarcely depicted in the literature. Therefore, the authors focus also on the Stránský family that respectfully kept the record, especially on the journalist Jan Stránský (1913–1998). Despite the fact that the sound is partially difficult to understand, it was managed to digitally transcribe the record and also to uncover and reconstruct its content and to compare it to the known or otherwise captured moments relating to the Peroutka's death and funeral in the United States. The record contains part of the requiem mass and funeral speeches of three of Peroutka's friends: Josef Škvorecký, Jiří Voskovec and Karel Steinbach. Their speeches were, after being redacted, later published, however, this records keeps them together in their original form. The authors address also the question why these representatives of the Czechoslovak emigration were to speak at Peroutka's funeral and what position they might have assumed among Peroutka's friends in the exile.